

TÜRK

2022, Yıl/Year: 10, Sayı/Issue: 31, ISSN: 2147-8872

TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / *Date of Received: 01.12.2022*

Kabul Tarihi / *Date of Accepted: 19.12.2022*

Sayfa / *Page: 246-262*

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / *Writer:*

Dr. Öğr. Üyesi Nusret GEDİK

Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili
ve Edebiyatı Bölümü
nusretgedik@hotmail.com

FEHMÎ (Ö. XVI. YY.?) VE RODOS FETİH-NÂMESİ

Öz

Akdeniz ve Anadolu coğrafyası için ticarî, askerî ve jeopolitik ehemmiyete sahip olan Rodos, tarih boyunca çeşitli milletlerin hâkimiyetine girmiş önemli bir adadır. Adanın 1309 yılında Saint Jean Şövalyelerinin eline geçmesinden sonra zamanla adanın Osmanlı aleyhtarlığının merkezi hâline gelmesi ve Akdeniz ticaret yolunun güvenliğinin sağlanması amacıyla Fatih Sultan Mehmed Rodos'u fethetmek için seferler düzenlemiş fakat bu girişimler sonuçsuz kalmıştır. Bu tarihten sonra çeşitli sebeplerle atıl kalan Rodos meselesi için Haziran 1522'de Kanuni Sultan Süleyman adayı Türk topraklarına katmak ve böylece Akdeniz ticaret yollarının güvenliğini de sağlamak üzere büyük bir sefere çıkmış ve Rodos 20 Haziran 1522'de fethedilmiştir. Türk tarihi açısından önemli bir fetih olan Rodos'un alınmasının ticarî, siyasî ve askerî sonuçları olduğu gibi edebî sonuçları da olmuş ve bu olay üzerine çeşitli fetih-nâmeler kaleme alınmıştır. Bunların en meşhuru ise Celâlzâde'nin *Rodos Fetih-nâmesi*'dir. Fetih-nâmeler bilindiği üzere edebî bir tür olarak seferi baştan sona anlatan eserler olduğu gibi padişaha tehniye olarak da sunulan manzumelere ad olabilmekteydi. Klasik Türk edebiyatı geleneği içerisinde pek çok örneği olan bu uygulamanın bilinmeyen bir örneği ise tarafımızdan tespit edilip makalenin konusu edilmiştir. Rodos'un fethinin 500. yılını andığımız şu günlerde XVI. yy. şairlerinden olduğu anlaşılan Fehmî (ö. XVI. yy.?)'nin *Rodos Fetih-nâmesi* ilim

âlemine sunulmaya çalışılmıştır. T.C. Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0364 nolu gömlekte yapmış olduğumuz çalışmalarda Kanuni Sultan Süleyman'a sunulduğunu tespit ettiğimiz belgede mezkur fetih-nâme ve şairin Rodos'un fethine düşürdüğü tarih kıt'ası yer almaktadır. Saray arşivinde bulunması hasebiyle sultana sunulduğu anlaşılan kaside, hem fetih-nâme türü hem de adı kaynaklarda geçen fakat eserleri bugüne ulaşmayan şairi açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kanuni Sultan Süleyman, Rodos, fetih-nâme, kaside, Fehmî.

FEHMÎ (D. XVI. YY.?) AND HIS FETİHNAME OF RHODES

Abstract

Rhodes, which has commercial, military and geopolitical importance for Mediterranean and Anatolian geography, was ruled by diverse nations throughout the course of history. When the island captured by the Knights of St. John in 1309, island became the center of anti Ottoman activities, and Mehmed the Conqueror's campaigns to conquer the island failed. After this date, Rhodes question which remained stagnant for various reasons, solved in June 1522 with the extensive campaign of Suleiman the Magnificent, in order to include the island to Turkish territories and secure the Mediterranean trade roads, and the island was conquered 20 June 1522. As an important conquest for the Turkish history, conquest of Rhodes had both commercial, political and military, and eternal consequences, and this event was written in several fetihnames. The most famous of these, is the *Fetihname of Rhodes* of Celalzade. As it is already known, fetihnames, which tell a conquest from beginning to end, would become poems known as tehniye. An unknown sample of this kind, which have many examples in classical Turkish literature tradition, is inspected by us and become the subject of this paper. In these days which coincides with the 500th anniversary of the conquest of Rhodes, Fehmi's- a 16th century poets (d. 16th century) Fetihname of Rhodes, is tried to be presented to scholarly world. In our studies in Republic of Turkey State Archives, Ottoman Archives Topkapı Palace Archives document 0364, we have seen that this piece, which includes fetihname and the date, which was given by the poem. As it was found in the palace archives it is clear that this poem was presented to sultan. It is important for both fetihname literature and its poem, who has been unknown to this date.

Key Words: Suleiman the Magnificent, Rhodes, fetih-name, kaside, Fehmi.

Giriş

Arapça “kapalı bir şeyi açmak” anlamına gelen feth kelimesi ile Farsça “mektup, yazı, kitap” manasına gelen nâme kelimelerinden müteşekkil olan fetih-nâme, evvela İslâm dünyası literatüründe fethedilen beldeleri, kazanılan başarıları haber veren mektup veya ferman (Aksoy 1997: 7) anlamına gelmektedir. Edebî bir terim olarak ise bir kale, ada, şehir veya ülkenin ele geçiriliş coşkusunu hikâye eden metinler (Akkuş 2007: 77) olarak bir tür adı hâlini

almıştır. Bu türden metinlere zafer-nâme de denildiği vâkidir. Fakat bir gazanın baştan sona anlatıldığı metinlere ise genellikle gazavat-nâme denilmektedir.¹ Fetih-nâmeler ve gazavat-nâmeler manzum veyahut mensur kaleme alındığı gibi manzum-mensur karışık eserler de bulunmaktadır. Adı ne olursa olsun bu türden eserler evvela edebî bir metin olmalarının yanında tarih ilmi için de son derece kıymete haizdirler. Zira tarihî bir hadiseyi doğrudan anlatan bu metinler sayesinde tarihî eser ve belgelerde günümüze ulaşmayan bilgiler veyahut ayrıntılar bulunabilmektedir. Hatta şair veya edip kaleme aldığı eserde geçen fethin içerisinde bulunan bir kişi ise bu tarz eserler daha önemli olur. Zira her ne kadar edebî tasvir ve mübalağalarla yüklü olsa da bir savaşa katılmış bir kişinin ağzından çıkan sözler tarih ilmi açısından önemli olmaktadır. Tabii ki mezkûr eserlerde verilen bilgilerin sübjektif olduğu düşünülüp bahis konusu malumatın farklı kaynaklardan teyit edilmesi de zaruri bir durumdur.

Klasik Türk edebiyatının başlangıcından sonuna kadar çeşitli şair ve edipler elinde farklı fetih-nâmeler kaleme alınmıştır. Kıvamî'nin *Fetihnâme-i Sultan Mehmed*'i, Sinoplu Safâyî'nin *Fetihnâme-i İnebahtı ve Moton*'u, Gelibolulu Âlî'nin *Heft Meclis*'i, Celâlîzâde Mustafa'nın *Fetihnâme-i Rodos*'u, Karaçelebizâde Abdülaziz'in *Tarihçe-i Feth-i Revan ve Bağdad*'ı, ve Nâbî'nin *Fetihnâme-i Kamaniçe*'si bu türde yazılan önemli eserlerden bazılarıdır (Koyuncu 2019: 131). Bu çalışmanın amacı Türk edebiyatında yazılan fetih-nâmeler ve benzer eserlerin genel bir mahiyetini vermek ve tarihî serencamını anlatmak değildir. Bu konuda bugüne kadar oldukça değerli çalışmalar zaten yapılmıştır. Lâkin fetih-nâmenin Rodos'la ilgili olmasından mütevellit Rodos tarihinden ise kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Rodos'un Kısa Tarihi

Akdeniz coğrafyasının kilidi Rodos, Babil'den Sicilya'ya, Boğazlardan Nil Nehri'ne kadar bütün eski deniz yollarının kesiştiği noktada, Küçük Asya kıtasını çevreleyen çok önemli bir noktada yer almaktadır. Adalar, Ege Denizi'nin güney-doğusunda bulunan ve tarihin her döneminde, ekonomik yönden Anadolu'ya bağlı kalan Oniki Ada grubunun da en büyüğü ve yönetim merkezidir (Doğan 2013: 68). Akdeniz-Ege ekseninde gerek ticari güzergâhı kontrol etmesi ve gerekse askerî açıdan bir deniz üssü olmaları nedeniyle Rodos, eski çağlardan itibaren bu bölgedeki hâkimiyet mücadelesinin en önemli sahalarından biri hâline gelmişlerdir. Nitekim milattan önceki devirlerde Mısır, Mezopotamya, Girit, Hitit ve Yunan gibi, bölgede hayat sahası bulmuş olan uygarlıkların tarihi bunu göstermektedir. M.Ö. 300'lü yıllara kadar meskûn olmayan adalara, o devirlerde ve takip eden dönemlerde Anadolu'dan küçük kümeler halinde gelen bazı grupların yerleştiği anlaşılmaktadır. Ancak Ege Adaları'nda ilk defa mutlak hâkimiyet kuranların Anadolu'nun Menteşe bölgesinde yaşayan Karyalılar'ın olduğu bilinmektedir. Bu devirde Rodos'ta ilk kalıcı yerleşim ise Fenikeliler tarafından yapılmıştır (Örenç 2016: 26-28).

Tarihî olarak Minos, Miken ve Dorlar tarafından yönetilen Rodos adası Makedonya Kralı Büyük İskender döneminde bir süre askerî garnizon olarak kullanılmışsa da onun ölümünden sonra tekrar bağımsız bir hâle gelmiştir. Dünya tarihinde daha çok dünyanın yedi

¹ Türk Edebiyatında gazavatname türü için ayrıca bk. Levent 1956.

harikasından birinin mekânı olarak Lindoslu Kahares tarafından yapılan Rodos Heykeli ile bilinen şehir Helenistik dönemde ticaret, bilim ve sanat kollarında etrafına göre rakipsiz bir konumda bulunuyordu. Hristiyanlığın ortaya çıkışı ile ehemmiyeti daha da artan Rodos 325 yılındaki İznik Konsülü'nde psikopos ile temsil edilecek bir düzeyde dahi bulunmaktaydı (Gökaçtı 2001: 240). Roma idaresinde uzun bir süre eski günlerini arayan Rodos, 612 yılından itibaren artık Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğunun toprağıydı.

VII. yüzyıldan IX. yüzyılın başlarına kadarki dönemdeyse Rodos adası Arap donanmalarının hedefi oldu (652, 654). 672'de Emevî Halifesi Muâviye b. Ebû Süfyân'ın filosu adaya çıkarma yaptı. VII. yüzyılda ve VIII. yüzyılın ilk dönemlerinde başarısız İstanbul kuşatmasının ardından Araplar Rodos'u 717-718'de bir süre işgal ettiler, ancak daha sonra geri çekildiler. Abbasi Halifesi Hârûnürreşîd 807'de şehri ve adayı ele geçirerek bütünüyle yıktı (Kiel 2008:155). Kısa süreli Arap hâkimiyetinden sonra ada tekrar Bizans yönetimine geçti. Lakin bu sefer adadaki Bizans hâkimiyeti diğer dönemlere göre güçsüz kalmış ve ada halkıyla beraber yönetim, daha bağımsız hareket eden bir nevi özerk bir yapı hâlinde hayatini devam ettirmiştir. Adanın bu durumuna sebep ise coğrafi ehemmiyetine binaen 1080'li yıllardan itibaren gelişen Venedik ilişkileri olmuştur. Rodos adası, jeostratejik ehemmiyetine paralel olarak bir ticaret merkezi hâline gelmiş böylece Bizans'ın siyasî etkisi önemli ölçüde kırılabilmiştir (Gökaçtı 2001: 240-241).

Rodos tarihinin kırılma noktalarından birisi adanın 1309'da Saint Jean şövalyelerinin eline geçmesi olmuştur. Saint Jean şövalyeleri, Rodos şehrini tekrar inşa ederek burada 81 hektar alanı kaplayan surlarıyla birlikte Ortaçağ Avrupası'nın en sağlam kalesini yaptılar. Bu sadece antik şehir yüzeyinin dörtte biri olup Antik dönemden itibaren vuku bulan muazzam değişikliği canlı biçimde gösterir. Hristiyan Avrupa'nın en zengin ve asil ailelerine mensup Saint Jean şövalyeleri Rodos'u üs yaparak Hristiyanlık adına Doğu Akdeniz'de Müslüman devletlere karşı korsan olarak savaştılar; Aydın ve Menteşe'deki Türk beylikleriyle geçici antlaşmalar gerçekleştirdiler. Şövalyeler Rodos'tan başka on bir adayı daha kontrollerine alıp güçlü kalelerle sağlamlaştırdılar (Kiel 2008:156).

Rodos adasının Osmanlı tarihinde görünür olmaya başlaması Fatih Sultan Mehmed (1432-1481) zamanında başlar. Rodos Şövalyelerinin Türkler aleyhine kurulan ittifaklara gerek askerî gerekse ekonomik, teknik ve jeostratejik manada yardım etmeleri ve zaman zaman Anadolu kıyılarına saldırmaları Osmanlı ve Rodos Şövalyelerini karşı karşıya getirmeye başlamıştır (Çelikkol 1986: 2). Rodos Şövalyelerinin düşmanca tutumunu devam ettirmesi üzerine 1454 yazında 30 kadırgalık bir Osmanlı Donanması ada kıyılarına baskınlar yaparak çeşitli tahribatlar vermiştir. 1455 yılında ise Hamza Bey kumandasında bir donanma yollanıp adanın bu sefer doğu kıyıları yıkılmıştır. Fatih döneminde Rodos'un alınmasına yönelik 1467 yılında bir sefer düzenlendiyse de bu seferden bir sonuç alınamamıştır (Uzunçarşılı 1995: 139).

Fatih Sultan Mehmed, adanın askerî ve ticarî önemini bilen bir padişah olarak başarısız olan teşebbüse rağmen 1480 yılında adaya yönelik ikinci bir askerî harekâta girişmiş ve Mesih Paşa komutasındaki Osmanlı donanması üç ay süreyle adayı ablukaya alsa da bu kuşatma başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Rodos Şövalyeleri oldukça fazla kayıp vermesine rağmen adayı

korumakta başarılı olmuş ve seferin ardından şehir surlarını baştanbaşa yenileyerek o dönemki Avrupa'nın en sağlam kalesini inşa etmişlerdir.

Fatih Sultan Mehmed döneminden sonra II. Bayezid (1481-1512)'in kardeşi Cem'le giriştiği saltanat mücadelesi sonrasında Cem'in Rodos'a sığınması üzerine ada tekrar Osmanlı ilgi alanına girmiştir. Cem Sultan'ın adada esir olarak bulunması padişahın Saint Jean Şövalyelerine karşı daha yumuşak bir siyaset izlemesine sebep olmuştur. Fakat Rodos Şövalyelerinin Osmanlılara karşı faaliyetleri durmamış, korsan eylemlerinin devam etmesinin yanı sıra Yavuz Sultan Selim (1512-1520)'in Ridaniye Savaşı sırasında Memluklere yardımda bulunması Osmanlı Devleti için bardağı taşıran son damlalardan biri olmuştur. Yavuz Sultan Selim devlet erkânının Rodos üzerine yürünmesi gerektiği tavsiyelerine başta karşı çıksa da sonradan Rodos'a yönelik bir donanma hazırlanmasını emretmiş fakat padişah sefere çıkamadan vefat etmiştir.

Yavuz döneminden kalan bir miras olarak Rodos'un Osmanlı topraklarına katılması yeni padişah Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde devletin ilk önceliği olmuş ve padişah ordunun başına Pulak Mastafa Paşa'yı getirerek hazırlıkları hız kesmeden devam ettirmiştir (Peçevi 1999: 75). Kanuni komutasındaki ordu karadan, Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı donanması denizden 4 Haziran 1522'de Rodos üzerine sefere çıkmıştır. Rodos'a sefere çıkan Donanma 400 pare gemi ve 100 bin askerden müteşekkildi. Sadece sayısal veriler bile bu seferin Osmanlı Devleti açısından ne derece önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Kanuni Sultan Süleyman, askerî harekât başlamadan önce ada halkına ve şövalyelere hitaben elçi vasıtasıyla bir mektup gönderdi. Bu mektup tarikat lideri Philippe Villers de l'Isle Adam'a takdim edilmiştir. Mektup adanın teslim edilmesi hâlinde devletin alacağı tedbirleri ve uygulamaları içermektedir. Fakat bu mektuba olumlu ya da olumsuz herhangi bir cevap alınmamıştır (Örenç 2006: 46). Bu gelişmeler üzerine 24 Haziran'da Rodos'a varan ordu karaya asker çıkarmaya başlamış, Kanuni Sultan Süleyman'ın 28 Temmuz'da adaya gelmesine müteakip 29 Temmuz'da Rodos Kalesi muhasara altına alınmıştır. Kaleye yönelik kuşatma ve akabindeki saldırılar beş ay sürmüş ve Rodos Şövalyelerinin 1 Safer 929/20 Aralık 1522 tarihinde teslim olmasıyla ada Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Rodos Şövalyeleri ile yapılan anlaşma neticesinde şövalyelerin adadan ayrılmasına müsaade edilmiş ve ada halkına 5 yıl boyunca vergi muafiyeti getirilerek yağma ve esir alma girişimlerinde bulunulmamıştır. 213 yıllık şövalyeler hâkimiyetinden sonra Osmanlı'ya katılan Rodos adası sayesinde Türkler Akdeniz'de önemli bir üs elde etmiş, askerî ve ticarî bir merkezi topraklarına katarak oldukça büyük kazanımlar sağlamıştır.

Osmanlı tarihinin önemli fetihlerinden birisi Rodos adasının hâkimiyet altına alınmasıdır. Rodos fethine dair edebî eserler de bu tarihten itibaren kaleme alınmaya başlamış olup bu türden eserlerin en bilineni Celâlzâde'nin *Rodos Fetih-nâmesi*'dir.² Yukarıda kısaca bahsedildiği üzere fetih-nâmeler, bir fethi başından sonuna kadar anlatan edebî metinler olduğu kadar fethedilen yerin sevinci ile yazılıp padişaha sunulan manzumelere de ad olabilmektedir. Fehmî'nin (ö. XVI. yy.?) aşağıdaki eseri de bu minvalde bir manzumedir.

² Bu eserin ilmi neşri için bkz. Yıldız 2013.

Bugüne kadar varlığı bilinmeyen veyahut ilmî bir çalışmada yer almayan manzume, T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunmaktadır. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0364 numarada kayıtlı bir gömlek içerisinde bulunan kaside bizatihi padişaha sunulmuş bir metindir. Mezkûr gömlekte yer alan manzumelere dair yapmakta olduğumuz çalışmaların yanı sıra Rodos'un Fethinin 500. Yılı münasebetiyle ilim âlemine sunmaya çalıştığımız kaside metni bugüne kadar bilinmiyordu. XVI. yy.'da yaşamış Fehmî adlı bir şaire ait "fetih-nâme" adlandırması bizzat şairi tarafından yapılmıştır. Fehmî'nin manzumesi bir savaşı baştan sona kadar tafsilatıyla anlatan bir eser olmasa da kayıp bir metnin ortaya çıkmasının yanında Rodos fethine dair yazılan fetih-nâmeler açısından önemlidir. Klasik Türk edebiyatı geleneğinde pek çok örneği görüleceği üzere bu türden kasideler fetihlerin/seferlerin ardından padişahlara sunulabilmekteydi. Söz gelimi devrin şairlerinden Hayâlî'nin de *Dîvân*'ında "Berây-ı Feth-i Rodos Sultân Süleymân Hân" başlıklı bir kaside bulunmakta olup mezkûr manzumede fetih dolayısıyla padişah övülmektedir (Çelik Vural 2021: 76-77). Yine mesela *Bâkî Dîvânı*'nda yer alan "Tehniye-i kudûm-i Sultân Mehmed Hân-ı Gâzî ez-sefer-i huceste eser" başlıklı kaside Sultan III. Mehmed'in zaferle döndüğü Eğri seferi için kaleme alınmış bir fetih-nâmedir (Küçük 1994: 33). Hakeza yine Nedîm'in kaleme aldığı "Ta'rîf-i Teşrîf-i Pâdişâh-ı Cihân Be-Serây-ı Sadr-ı A'zam Der-Akab-ı Müjde-i Feth-i Revân" isimli kaside de (Macit 2017: 92-93). Revan fethine dair bir fetih-nâmedir. Bu gibi manzumelere örnekler vermek klasik Türk edebiyatı geleneği dâhilinde pek kolaydır. Çalışmanın konusu olan Fehmî'nin kasidesi de benzer bir kaside olup şair ayrıca Rodos'un fethine dair bir tarih kıt'ası da söyleyerek bu manzumeleri padişaha takdim etmiştir. Bilindiği gibi bu türden belgelerin Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde olması, o belgenin doğrudan padişaha sunulduğunu gösterdiği gibi metinlerin de ya şair ve ediplerin kendi yazıları yahut da saray kâtiplerinin elinden çıkmış ve şair/ediplerin gördüğü nüsha/belge olduğunu göstermesi açısından da önemlidir.

Kaside ve tarih kıt'asının şekil ve muhteva özelliklerini inceleyerek muhtevastan bahsetmeden önce şairinin XVI. yy.'da Fehmî tahallüs edenlerden hangisi olabileceği üzerinde durmak yerinde olacaktır.

XVI. yy.'da Yaşamış Fehmî Mahlaslı Şairler ve *Fetih-nâme*'nin Aidiyeti Meselesi

Rodos adası Osmanlılar tarafından 20 Aralık 1522 tarihinde fethedildiğine ve Fehmî de aşağıda metinler kısmında yer alan tehniye kasidesini kaleme alıp tarih de düştüğüne göre XVI. yy. şairlerinden olmalıdır. Şuara tezkireleri kronolojik kıstaslar dâhilinde incelendiğinde devir bakımından karşımıza çıkan ilk şair Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü's- Şu'arâ*'sında yer alan Sultan Selim devri şairlerinden olan Fehmî'dir. Kuloğullarından olup Sultan Selim ile beraber Mısır seferine katılan Fehmî daha sonra Trablus'da il yazıcısı olmuş ve burada kalarak vefat etmiştir. (Âşık Çelebi 2018: 550). Tezkirelerde daha çok Edirne'nin çamurundan şikâyet eden beyitleri ve Edirneli şair Sâgarî'nin ona verdiği cevapla adı geçen mezkur Fehmî, Yavuz Sultan Selim devri şairlerinden olduğuna ve Trablus'da vefat ettiğine göre aşağıdaki kasidenin sahibi olamaz.

Tezkirelerdeki Fehmî tahallüs eden şairlerden ikincisi ise Sehî Beg'in *Heşt Behişt*'inde yer alan Cân bâz Fehmî'dir. Molla Hamdî'nin talebesi olan bu şairden tezkire sahibi "iyi ahlâklı

ve güzel söyleyişli bir kimse” (Sehî Beg 2017: 132) olarak bahsetmektedir. Tezkirenin nüsha farklarında şairin, eserin tamamlanıp padişaha sunulduğu tarih olan 1538 yılında yaşayıp yaşamadığı konusu muallakta kaldığı için ölümü tarihi hakkında da kesin bir bilgimiz bulunmamaktadır. Hâliyle aşağıda Kanuni Sultan Süleyman’a Rodos Fetih-nâmesi’ni sunan Fehmî, Cân bâz Fehmî olabilir.

Kaynaklarda Kanuni Sultan Süleyman devri şairlerinden olup sultanın alaybeyliğini yaptığı belirtilen Fehmî mahlaslı bir başka şair daha bulunmaktadır. Hakkında tek kaynak olan Latîfi’nin belirttiğine göre Manisalı olan Fehmî, “şâ’ir-i ma’nâ-perver ve nazm-güster” bir kimseydi (Latîfi 2018: 423). *Tezkîretü’ş-Şu’arâ*’da Fehmî’nin çok ilginç bazı özellikleri de verilmektedir. Latîfi’ye göre Fehmî, kadınları ve kadın düşkünlerini son derece aşağı yaratıklar olarak gören biriydi. Kadınların pişirdiği yemekleri yemediği gibi annesi bir kadın olduğu için babasının bile hânesine girmezdi:

(...) Ammâ bir mertebede ‘âşık-pîşe ve mahbûb-perest idi ki yanında zen ü zenpâre begâyet dîn ü pest idi. Tâyife-i zen hod bir derecede menfûrî ve bir mertebede mahzûrî idi ki zen bişürdüğü yiyeceği yimezdi ve zenpâre derzi dikdüğü giyeceği giymezi ve mâderi zen olduğu için pederi hânesine girmezdi (Latîfi 2018: 423).

Latîfi, şairin bu ilginç durumuna örnek olarak onun kadınları aşağıladığı bir gazelini de örnek vermektedir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde hayatta olan şair, devrinde Fehmî tahallüs edenler arasında en meşhuru olduğu için aşağıdaki fetih-nâmenin bu Fehmî’ye ait olması kuvvetle ihtimal dâhilindedir. Döneminde diğer Fehmî’lerden ziyade daha ön planda olmasını şairin, Edirneli Nazmî’nin *Mecma’u’n-Nezâ’ir*’inde 24, *Pervâne Bey Mecmuası*’nda ise iki şiiri bulunmasına (Köksal 2020) bağlamaktayız.

XVI. yy. kaynaklarında Kınalızâde Hasan Çelebi’nin tezkiresinde yer alıp tezkire sahibinin kardeşi olan bir başka Fehmî mahlaslı bir şair (Kınalızâde Hasan Çelebi 2017: 684-688) daha vardır ki aşağıda yer alan kasidenin ona ait olamayacağı açıktır. Zira abisinin belirttiğine göre 972/1564 yılında doğan şair 929/1522 tarihli bir olay hakkında şiir yazıp düşüremez.

Yine Kafzâde Fâ’izî’nin *Zübdetü’l-Eş’âr*’ında Bursalı olduğu belirtilen Fehmî de aşağıdaki fetih-nâme müellifi olamayacaktır. Zira şairin 1617 yılında vefat ettiği bilindiğine göre (Kayabaşı 1997: 453). 1522 yılındaki bir fethiye şiir yazması mümkün değildir.

Kaynaklarda adı geçmemesine rağmen şiir mecmualarında adına rastlanılan bir diğer Fehmî ise Fehmî-i Karamanî’dir. Edirneli Nazmî’nin *Mecma’u’n-Nezâ’ir*’inde “Fehmî-i Karamanî” başlığı altında iki şiiri olan şair hakkında Karamanlı olup mecmuanın derlendiği tarihten önce yaşıyor oluşu hariç bir bilgimiz bulunmamaktadır (Köksal 2013).

Yukarıdaki bilgilerden hareketle aşağıda Rodos’un fethi üzerine bir tarih düşürüp bir de tehniye kasidesi sunan Fehmî, ya Cân bâz Fehmî yahut da Kanuni Sultan Süleyman’ın alaybeyliğini yapmış sipahi bölüğünden olan diğer Fehmî olmalıdır. Hakeza kaynaklarda adı geçmeyen bir başka Fehmî veya Fehmî-i Karamanî’nin de kasidenin sahibi olması ihtimal dâhilindedir. Son kertede alaybeyi olan Fehmî’nin devletin oldukça önem verdiği ve neredeyse bütün kuvvetlerini yığıldığı Rodos muharebesine katılmasının zaruri olduğu akla

getirilip fetih-nâmede yazılan savaş tasvirleri de bu manada düşünüldüğünde fetih-nâme şairinin Kanuni dönemi alaybeylerinden Fehmî olması bir mertebe daha akla yatkın bir ihtimal olarak değerlendirilebilir.

Fetih-nâme'nin Şekil ve Muhteva Özellikleri

Fehmî'nin fetih-nâmesi aruzun *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün* kalıbıyla kaleme alınmış 59 beyitlik "feth" redifli bir kasidedir. Şairin kasidesi hem fetih-nâme hem de medhiye türünün güzel bir örneğidir. Şair, kaside nazım şeklinin tertip hususiyetlerine uymuş ve manzumesinin 1-8 beyitleri arasını teşbîb bölümüne ayırmıştır. Fehmî, kasidesine gece karanlığını yerle yeksan edip yeni doğmaya başlayan bir güneş tasviriyle başlar. Güneş, karanlığı fethetmiş ve felek tahtına oturmuştur. Onun ışıklarıyla zamane nura gark olmuştur. Pek tabii ki bu durum yüce Allah'ın rahmet kapısını açmasıyla vaki olur. O, küfrün karanlığını cihandan def edip İslâm nurunun her yana yayılması için güneşi sebep kılmıştır. O güneş, küfür olan her diyarı nuruyla fethederek Hz. Peygamber'in eserlerini âleme gün gibi doldurmuş, kiliseler mescide çevrilerek minareler yapılmış ve ezan sesleri âlemi inletmiştir. Şairin beyitlerinde güneş motifi ile tasvir ettiği kişinin Kanuni Sultan Süleyman olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Kasidenin dokuzuncu beyti girizgâh beyti olup şair burada cennet bahçelerinden rahmet nesiminin estiğini ve kış günlerinin geçip bahar mevsiminin geldiğini söylemektedir. Kasidenin onuncu beytinden itibaren Rodos fethi dolayısıyla Kanuni Sultan Süleyman'ın medhiyesi gelmektedir. 43 beyitlik medhiye bölümünde şair bu nazım şeklinde mutad olduğu üzere padişahı över. Dünya duralı ehli küfrün elinde olan Rodos bugün kimseye nasip olmayacak şekilde Kanuni Sultan Süleyman tarafından fethedilmiştir. Fehmî kasidesinin 14. beytinde,

Yüz sürüp âsitânına a'dâ ider emân
Fermân-ı 'afv-ı şâha çeker intizâr feth (b. 14)

diyerek düşmanın aman dilediğini ve padişahın dergahına yüz sürdüğünü belirtir. Rodos, şairin de beyitte belirttiği gibi yapılan muharebeler sonucunda Rodos Şövalyeleri'nin teslim olmasıyla fethedilmiştir. Nitekim *Rodos Seferi Rûznâme*'sine göre de 20 Aralık 1522 günü düşman aman dileyip teslim olmuştur:

"Yevmü's-sebt gurre-i minh fi 20 Kânûn-i Evvel [20 Aralık]: Divân olup şehir keferesi mün'imlerinden üç nefer küffâr Divân-ı âlî'ye gelüp "Şimdiye değin itâ'at etmeğe rızâ göstermeyüp inâd eden biz idik. El'ân cân u dilden tâbi'-i mutlak olduk." deyü tekrâr ahidnâmeler verildi, yine içerüye revâne oldular. Üçüne dahi hil'at verildi. Ferhad Paşa ile olan yeniçeriler, sekbânbaşı ile bugün gelüp ordu-yı hümâyûna vâsıl oldu." (Yaşar Ertaş ve Kılıçaslan 2017: 29-30)

Şair, kasidesinin diğer beyitlerinde sultanın İslâm dininin çerağını Rodos'ta yaktığından ve küffarın mabetlerinin tarumar olduğundan dem vurarak Kanuni'yi dinî yönden över. Allah, onu bu kutlu fethiyle cihana hâkim kılmış ve adını her yerde duyurmuştur.

Kanuni Sultan Süleyman'ın fethi dinî manada olduğu kadar askerî anlamda da şair tarafından övülmektedir. Öncelikle sultanın ayak bastığı her yer fethedilmekte ve topunun sesinin inlediği yerlerde kopan tozlar bütün âlemi fethetmektedir. O, hışımla bakarsa nice yer harap olur. Azmedip bir adım attığı yerler ise fethedilmeye lâyıktır. Savaş gününde topları tâ göğe ağar ve tüfeklerinden çıkan kurşunlar yıldızlar misali sayılamayacak kadar çok olur. Sayısız askeri bütün dünyayı doldururken donanması da gidilip fethedilmedik kıyı bırakmaz. Bu askerler düşman diyarında kıyameti koparıırken oraları aslında cennet yerine çevirmektedir. Şair burada telmih yoluyla şehit olan askerlerin yerinin cennet bahçesi olduğu inancını hatırlatmaktadır. Kasidenin geri kalan beyitlerinde türlü sebeplerle padişahı ve yaptığı gazayı öven şair dünya yaratılalı böyle bir fethin görülmediğinden dem vurur:

Ey pâdişâh-ı ‘âlem işitmedi görmedi
Dünya turalı buncılayın rûzgâr feth (b. 46)

Şaire göre bu fetih ile sultanın adı kıyamete kadar unutulmayacaktır:

Bu feth-ile kıyâmete dek aduñ añıla
Nâm-ı şerîfüñ-ile ola nâm-dâr feth (b. 49)

Fetih-nâme'nin 52. beytinde şair

Mâh-ı şaferde oldı müyesser bu feth çün
Her rûz-ı sâl haşre dek ola hezâr feth

fethin Safer ayında gerçekleştiğini ayrıca belirtir.

Fehmî, kasidesinin 55. beytinde neden “feth” redifini seçtiğini de açıklar:

Gördi ki töldi feth-ile ‘âlem kalem dağı
Her beytüñ âhirinde anuñçün yazar feth

56. beyitte ise şair, padişaha seslenir ve fetih-nâme yazmasının sebebinin fetih dolayısıyla yüzyıllar boyunca kendisinin de yâd edilmesi olarak açıklar:

Bir *Feth-nâme* yazdı bu **Fehmî** kuluñ şehâ
Şi'riyle yâd ola kıla çok rûzgâr feth

Şair, manzumesini geleneğe uyararak dua beyitleri ile hitama erdirir.

Fehmî'nin sultana sunduğu bu fetih-nâmenin arka sayfasına ise Rodos'un fethine bir tarih düşürdüğü görülmektedir. Rodos'un fethi olan 929 senesini işaret eden ve *mefâ 'ilün mefâ 'ilün fe 'ülün* kalıbı ile 5 beyitlik kıt'a nazım şekli ile kaleme alınan tarihte Sultan Süleyman yine güneş ile ilişkilendirilmiş ve Rodos fethi “feth-i mu'azzam” olarak nitelendirilerek İslam askerinin küfrün kalbine mih çaktığından dem vurulmuştur.

Sonuç

Rodos tarih boyunca pek çok milletin hâkimiyetine girmiş ve Akdeniz ile Anadolu coğrafyası için son derece önemli jeostratejik bir merkezdir. Osmanlı Devleti'nin büyüyüp gelişmesine paralel olarak da Saint Jean Şövalyelerinin yönetiminde yer alan bu ada Türkler için zamanla bir tehdit hâline gelmiş ve Fatih Sultan Mehmed döneminden itibaren çeşitli seferler ile fethedilmeye çalışıldıysa da başarılı olunamamıştır. Yavuz Sultan Selim büyük bir donanma ile fetih hazırlığına başladıysa da ömrü bu sefere yetmemiş ve Rodos bu hazırlıkların da bir sonucu olarak oğlu Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1 Safer 929/20 Aralık 1522 günü beş aylık bir kuşatmanın sonucunda fethedilmiştir. Rodos'un fethedilmesiyle birlikte Türkler, ticarî bir merkezi ele geçirdiği gibi Anadolu kıyıları ve Akdeniz'in güvenliğini daha da emniyet altına almıştır.

Rodos'un fethi Osmanlı tarihi açısından son derece önemlidir. Adanın stratejik ehemmiyetinin yanı sıra defalarca uğraşılmasına rağmen Kanuni döneminde fethedilmesi devlet erkânında sevinçle karşılandığı gibi şairler tarafından da kutlamalara vesile olmuştur. Dönemin şairlerinin *Dîvân*'larında fetih-nâme ve tehniye türünden kasidelere sıklıkla rastlamamız veyahut Rodos fethine dair müstakil eserlerin kaleme alınması bu durumun bir tezahürüdür. Bugün elimize *Dîvân* veyahut başka bir eseri ulaşmayan kimi şairlerin eserleri de mecmualar veyahut makalenin konusu olan tarihî belgeler gibi farklı mecralarda karşımıza çıkabilmektedir. Bu minvalde TC. Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı 0364 numaralı gömlek üzerine devam eden araştırmalarımızda XVI. yy. şairlerinden Fehmî mahlaslı bir şairin Kanuni Sultan Süleyman'a Rodos fethi dolayısıyla bir fetih-nâme sunduğu tespit edilmiştir. Belgenin saray arşivinde bulunması mezkûr fetih-nâme kasidesinin padişaha bizzat sunulduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ehline malum olduğu üzere bu türden belgeler genellikle şair veya edibin kendi el yazısıyla yazılıp padişaha sundukları belgelerdir. Bir ihtimal ise saray kâtipleri tarafından istinsah edilir ve şairin kontrolünden geçerek padişaha sunulur. Hâliyle bu türden belgeler edebiyat ilmi açısından bu yönüyle de önem arz etmektedir. Belirtilen arşiv üzerinde yaptığımız çalışmalar çeşitli yönleriyle devam etmekte olup Rodos'un fethinin 500. yılını kutladığımız şu günlerde Fehmî'nin de fetih-nâmesi ilim âlemine sunulmuş ve Rodos çalışmaları ile fetih-nâme türüne bir katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Kaynaklar

- Akkuş, Metin (2007). *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, Erzurum: Fenomen Yay.
- Aksoy, Hasan (1997). "Fetih-nâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8/208-209, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Âşık Çelebi (2018), *Meşâ'irü's-Şu'ârâ*, Haz. Filiz Kılıç, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı.
- Beyânî (2017), *Tezkiretü's-Şu'ârâ*, Haz. Aysun Sungurhan, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı.

- Çelik Vural, Büşra (2021). *Hayâlî Bey Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dil İçi Çeviri)*, Doktora Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Çelikkol, Zeki (1986). *Rodos'taki Türk Eserleri ve Tarihçe*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Doğan, Cabir (2013), "Fethinden Kaybına Rodos (1522-1912)", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 67-88.
- Durmuş, İsmail (2004). "Methiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.29/406-408, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Ertaş, Mehmet Yaşar, Kılıçaslan, Hacer (2017). "Rodos'un Fetih Günlüğü Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi Rûznâmesi", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12, 1-36.
- Gıynaş, Kamil Ali (2017). *Pervâne Bey Mecmuası*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı.
- Gökaçtı, Mehmet Ali (2001). *Geographika Yeniden Keşfedilen Yunanistan*, İstanbul: İletişim Yay.
- Kayabaşı, Bekir (1997). *Kâf-zâde Fâ'izi'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı*, Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Kınalızâde Hasan Çelebi (2017). *Tezkiretü'ş-Şu'ârâ*, Haz. Aysun Sungurhan, Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı.
- Kiel, Machiel (2008). "Rodos", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 35/155-158, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Koyuncu, Fatih (2019). "Şairin Dilinden Fetih: Râzî'nin Mora Fetihnâmesi", *SUTAD*, 46, 129-152.
- Köksal, M. F. (2020). "Fehmî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fehmi-mdbir>, [08.11.2022, çevrimiçi].
- Küçük, Sabahattin (1994). *Bâkî Dîvânı*. Ankara TDK Yay.
- Latîfi (2018). *Tezkiretü'ş-Şu'ârâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı.
- Levent, Agah Sırrı (1956). *Gazavatnameler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- Macit, Muhsin (2017). *Nedîm Dîvânı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yay.
- Öreñç, Ali Fuat (2016). *Yakın Dönem Tarihimizde Rodos ve Oniki Ada*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yay.
- Peçevi İbrahim Efendi (1999). *Peçevi Tarihi*, Haz. Bekir Sıtkı Baykal, C. I, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Sehî Beg (2017). *Heşt Bihişt*, Haz. Halûk İpekten vd., Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı E-Kitap Yayımı.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1995). *Osmanlı Tarihi*, C. 2, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yıldız, Murat (2013). *Celalzâde'nin Rodos Fetihnâmesi*, İstanbul: Libra Yay.

Ekler:

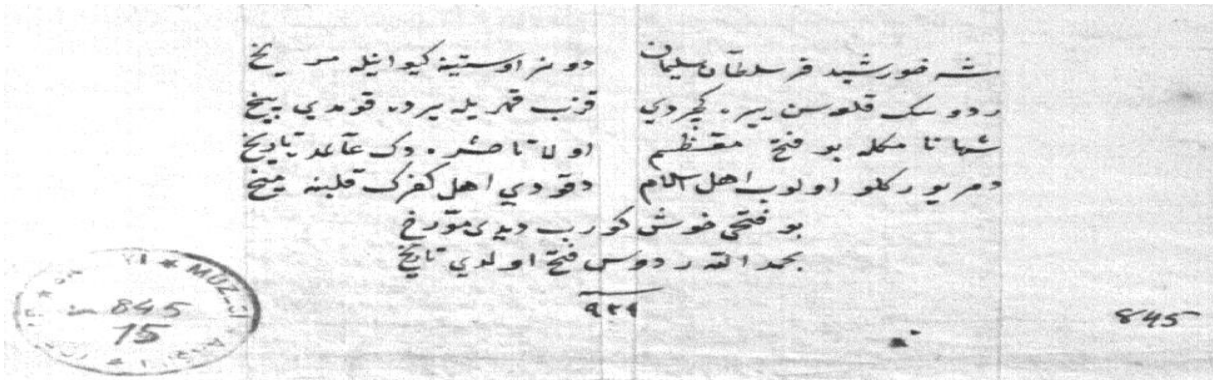
هو القناع

شب تیر بسن اوور کنش زنگار
اولدی زمانه پر توغرشید نور خرق
و فتح ایلیوب کفر ظلماتن جهان
کن کیسه طولدی عا آشا راجدی
یک هدایتله یه صلدی عا نه
طولدی حیا نه صت و صدای محمدی
اجلدی کل کیسه شدا قانصا چلوب
نشت غزایه اسدی نه قبله یلار کی
رحمت نسجه ایردی ریاش چناندن
دنیا طور ای کیز له جلدی کون کون
نه برشته اتدی بوخلین بر او لوغنا
اولا دی بر دیر بر سر بر سر
سلطان تیر و بر سلطان تا مدد
سر داریک بوی خیز او نکار
تمام سعادتیله اولر هر دیار
دولت دثار نصرت خیزت عیار
فرمان غفوشا هر جگه انتظار
یازمش کن خاتمه کر دکار
جو دختار کونک کورب اولر یار
روی زمین شا حسن ای کاکار
اولدی طریق کعبه کون اشکار
ای نور شمع بیخ نیر تا بد آ
ایش خذای حنی ملک تا جدار
کفا بود شمشک اور زار زار
بیردی چو ی طوبک ادر بشار
هر قند چرخ وار زرک اولر دیار
انگ ایاشی کم بصدای شمسوار
مقتضای کعبه ایله یه اختیار
بولدی جهاند تیغله اشتیار
تخت کلدی اولدی کون دستیار
توز قوب آسایه ادر هر غبار
او در صحر جیایه ادر برقی وار
عزم آتسه هیتندن اولر حوق صناع
یرده و کورک قلمز اولر مخراب
انجم کیسه توغکلر ادر صد هزار
دورخ بر خجبت اور ای کار
کشی بکر آخ قله هب یکار
باران لطف المدی یاع و یکار
شبه اولوغزار اولر ساکار
تشیباز هتک اولر چون شکار
عالمده تیغکله ادر اختار
عبدکده اولدی جلد بین و یار
کوکدن ملکار اولر کایدن زار
هر بر سفر کم ایلیک اولر هزار
قلا دی هیچ شنگ کیسه شهریار
اتدی هم کسدر واسفند یار
دنیا طور ای بوخلین روزگار
اتک غزای کبر ایاکا مکار
کورمدی بولدی هیچ صغار و کبار
نام شریکله اولا تا مدار
قناری باقیامت اولر نثار
کفار و خاکسار ویرر انکار
هر روز سال حشره دکن اولر هزار
دورکده اکک اولمده لیل و نهار
ایکله تا ابد قله بویاد کار
هر یک انزیند انکیرن نثار
کلمه بیلد اولر قلمده روزگار
عالمده تیغکله شمشک بو نثار
عالمده تیغکله کور رسن نثار
عزوه و ام دو نکر با بر ا

صیت صلابتله سلاطین قول ادر
بر پا دشا دور زمان کور کور
یوز سوروب آتات اعد اولر ایله
دنیا الکلده ورنوله انک جهانه حب
خلل سعادتیله اولر کلتان
جمله جیه حکم او بر سر سی خذای
قلدر بودار معبد نفا ریا ریار
دین چراغ احمدی سن روشن ایلیک
دور کده قلبه برید کز دن ایش
شیرین و حرن آب اندن قلا شنه
اقلا که ارشیکین انک بر می خور ادر
کشور کشی عالم اولر کورک نولانا
بختی بو ولایت اولر هر ولایت
باب شدا مقنل ادر تیغکله ایر شوب
هر کز کلنرا اولشدی نام کعبه
عالمده بارش اچریجه حیا ن پیلور انکی
طوبک صداسی ایردکله بر لر بر
هر قعی بیر کم ایر شیدلرم کیسه
خشم آتسه شدندن اولر تیغ بر خراب
اثر و رتبه که ادر اجه هیتن کورب
زر ملک کونیز کن کیسه اولر کورک
دشمن دیار نه قور و بن قیا شنه
خیلی عسگری ادر روی زمین کشت
اجدی وجود و دوتی ایضا ما کلک
فتح و غزایه صنوت ادر شنگ نوار شتا
سیرت نصر تو کجهان اولر تو کجه
دنیا د غزایه بون ادر کسیم و زر
عقل بر ریه نوله شیا شر قلوب دکن
عزم ایلیک غزایه شر روز مفرک
فتح سرب قرشی سی قناع دوا المنی
بر چرخ اتدی سن اتک اولر ایلی
سرمدی بو یل حشر و حشر سلطنت
ای پادشاه عالم اتدی کورمدی
کفار هر کز اولدی بو توجه انتقام
فتح عظیم و شید بریدر بو فتح کم
بو فتح قیامت دکن ادک اکل
چهر کله کچی بر لر دسوا ی عالم اولر
خونکله صندی بو کوری تیغدی بر لر
باه سرده اولدی بر بو فتح چون
فتح قوج اولر زانجه دور شنه
یاد اولر باقیامت دکن بو اولوغزار
کور دیکه اولدی فتح عالم قلم و شنه
بر قیامت یازدی بو فتح کورک و شنه
محل سوز کور حشره ای دل کور کور
تیردو و کور حیا ن جلد و شنه اولر
اوسون قلمده حشره دکن و بر شنه

TSMA-E 364/2

TSMA.E.0364

Metin

1.

Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Muzâri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

1. Şeb tîresin urup güneş-i zer-nigâr feth
Taht-ı felekde oldı bugün tâc-dâr feth
2. Oldı zamâne pertev-i 'arşıyla nûra garķ
Raħmet ķapusın eyledi Perverdigâr feth
3. Def' eyleyüp küfür zulumâtın cihândan
İslâm nûrı itdi bugün âşikâr feth
4. Gün gibi tıoldı 'âleme âşâr-ı Aħmedî
İtdi diyâr-ı küfri meger şehr-yâr feth
5. Peyk-i hidâyetiyle yine şaldı 'âleme
Naşrun minallah âyetini Kirdgâr feth
6. Tıoldı cihâna şıyt u şadâ-yı Muħammedî
Her deyr mescid oldı yapıldı menâr feth
7. Açıldı gül gibi şühedâ kanı saçılup
Oldı cenândan şanasın lâle-zâr feth
8. Minnet Ĥudâya esdi yine kıble yelleri
Zulmet bulutlarını ider rüzgâr feth
9. Raħmet nesîmi irdi riyâz-ı cinândan
Ķış günlerini açup ider nev-bahâr feth
10. Dünyâ tıuralı küfr-ile memlû-iken bugün
İtdi Rodosı pâdişeh-i tâc-dâr feth
11. Ne bir şeh itdi buncılayın bir ulu ġazâ
Ne bir beg itdi buncılayın bir Ĥişâr feth
12. Olmadı bir dilîre müyesser bu resme ceng
Görmedi ĤiĤ bunuñ gibi bir şehr-yâr feth
13. Sulţân-ı berr ü baħr Süleymân-ı nâm-dâr
Serdâr-ı ceng cü-yı Ĥudâvend-gâr feth
14. Şıyt-i şalâbetiyle selâfîn ķul ider
Nâm-ı sa'âdetiyle olur her diyâr feth
15. Bir pâdişâh-ı devr-i zamânsın k'ola saña

1. **TSMA.E. 0364-12.**

5 Ve uhrâ tuhubbûnehâ, *nasrun minallâhi* ve fethun karîb ve beşşiril mü'minîn [= Seveceğiniz başka bir şey daha var: *Allah'tan yardım* ve yakın bir fetih. Müminleri (bunlarla) müjdele.] Kur'an-ı Kerim Saff 61/13. "minallâh" kelimesi vezin gereği kısa okunmuştur.

- Devlet dişār-ı nuşret-i ‘izzet şi‘ār feth
16. Yüz sürüp āsitānına a‘dā ider emān
Fermān-ı ‘afv-ı şāha çeker intizār feth
17. Dünyā elüñdedür n’ola itseñ cihānı hep
Yazmuş nigīn-i hātemüñe Kirdgār feth
18. Zıll-ı sa‘ādetüñle olur gülsitān pür
Cüd-ı sehāvetüñ görüp olur bihār feth
19. Cümle cihāna hākim idüpdür seni Hudā
Rüy-ı zemīn şāhısın ey kāmkar feth
20. Kılduñ bu dār-ı ma‘bed-i küffārı tarmār
Oldı tarīk-i Ka‘be bugün āşikār feth
21. Dīn-i çerāğ-ı Aḥmedi sen rüşen eyledüñ
Ey nūr-ı şem‘ cem‘-i meh-i tāb-dār feth
22. Devrüñde kalmasa yiridür küfrden eşer
İtmiş Hudā seni melik-i tād-dār feth
23. Darbī vü harbī alup elinden kulağın
Küffārı dest-i hışmuñ ider zār u zār feth
24. Eflāke irmiş iken anuñ burcı qahr idüp
Yire geçerdı topuñ idüp tār-mār feth
25. Kişver-güşā-yı ‘ālem olursañ n’ola şehā
Her kande kim varursañ olur ol diyār feth
26. Yitmez mi bu velāyet olur her vilāyete
Anuñ ayağı kim başa ey şeh-süvār feth
27. Bāb-ı gāzā muḳaffel idi tīguñ irişüp
Miftāh gibi eyledi bī-iḥtiyār feth
28. Hergiz añılmaz olmuş-ıdı nām-ı ceng ü harb
Buldı cihānda tīguñ-ıla iştihār feth
29. ‘Ālemde baş açuğ cihān pehlevān iken
Tīguñla geldi oldı bugün destār feth
30. Topuñ şadāsı irdügi yirler yire geçer
Toz kopup āsumānı ider her gubār feth
31. Her kankı yire kim irişe yıldırım gibi
Odlar şaçar cihānı ider berç-vār feth
32. Hışm itse şiddetinden olur niçe yir harāb
‘Azm itse heybetinden olur çok hışār feth
33. Ejder gibi ki ağız açā heybetin görüp

- Yirde vü gökde almaz olur murğ u mār feth
34. Rezmün güninde gün gibi ağar göge topuñ
Encüm gibi tüfekler ider řad hezār feth
35. Düşmen diyārına koparuban kıyāmeti
Dūzađ yirini cennet ider ey nigār feth
36. Hāylī ‘asākiri ide rüy-ı zemīni geřt
Keřtī-i bī-kerānı kıla hep bihār feth
37. Ađdı vücūd-ı devleti nice memāliki
Bārān-ı luğfı eyledi bāđ u kenār feth
38. Feth ü ğazāyı řan‘at idinseñ ne var řehā
Pīře ulu ğazālar olur saña kār feth
39. Sīmurğ-ı nuřretüñe cihān olsa n’ola řayd
řehbāz-ı himmetüñe olur çün řikār feth
40. Dünyāda ‘izzeti bulur aduñla sīm ü zer
‘Ālemde tīđuñ-ıla ider iftihār feth
41. Hükümün yürise n’ola řehā řarka ğarba dek
‘Ahdüñde oldu cümle yemīn ü yesār feth
42. ‘Azm eyleseñ ğazā yirine rüz-ı ma‘reke
Gökden melekler üstine ider niřār feth
43. Fethē sebep şomış seni Fettāh-ı zü‘l-emīn
Her bir sefer kim eyleseñ olur hezār feth
44. Bir pādiřāh itmedi sen itdüđüñ iři
ılmadı hiç senüñ gibi bir şehr-yār feth
45. Sürmedi böyle Husrev ü Cemřid salřanat
İtmedi hem Sikender ü İsfendiyār feth
46. Ey pādiřāh-ı ‘ālem işitmedi görmedi
Dünya şuralı buncılayın rüzğār feth
47. Küffāra hergiz olmadı bu nev‘e intikām
İtdüñ ğazā-yı ekber eyā kām-kār feth
48. Feth-i ‘azīm dinse yiridür bu fethē kim
Görmedi böyle hiç řığār u kibār feth
49. Bu feth-ile kıyāmete dek aduñ añıla
Nām-ı řerīfüñ-ile ola nām-dār feth
50. ahruñla geçdi yirlere rüsvā-yı ‘ām olup
Küffārı tā kıyāmet ide şerm-sār feth
51. Hāvfuñla şındı putları yıkıldı yirleri
Küffār-ı hāk-sāra virür inkisār feth

52. Māh-ı şaferde oldı müyesser bu fetḥ çün
Her rûz-ı sāl ḥaşre dek ola hezār fetḥ
53. Fetḥ-i fütûḥ ola zamānuñda rûz u şeb
Devründe eksük olmaya leyl ü nehār fetḥ
54. Yād ola tā kıyāmete dek bu ulu ğazā
Añıla tā ebed kıala bir yādigār fetḥ
55. Gördi ki ṭoldı fetḥ-ile ‘ālem kıalem daḥı
Her beytüñ āḥirinde anuñçün yazar fetḥ
56. Bir *Fetḥ-nāme* yazdı bu **Fehmī** kıuluñ şehā
Şi‘riyle yād ola kıala çok rûzgār fetḥ
57. Kııl sözlerüñi muḥtaşar ey dil ki mā-ḥaşal
Gelmez beyāna kim dine bu nām-vār fetḥ
58. Niteki devletünde cihān cümle fetḥ ola
‘Ālemde niçe kim göresin bī-şümār fetḥ
59. Olsun kıapuñda ḥaşre deġin dilerem şehā
‘İzz ü devām-ı devlet-ile pāydār fetḥ

Āmīn Yā Rabbe'l-‘Ālemīn

2.

Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

Hezec + - - - / + - - - / + - -

1. Şeh-i ḥurşīd-fer sulṭān Süleymān
Döner üstine Keyvān-ıla Mirrīḥ
2. Rodosuñ kıal‘asın yire geçürdi
Kızup kıahr-ile yirde kıomadı pīḥ
3. Şehā nāmuñla bu fetḥ-i mu‘azzam
Ola tā ḥaşre dek ‘ālemde tāriḥ
4. Demür yüreklü olup ehl-i İslām
Dokıdı ehl-i küfrün kıalbine mīḥ
5. Bu fetḥi ḥoş görüp didi müverriḥ
Bi-ḥamdillāh Rodos fetḥ oldı tāriḥ (929)

2. TSMA.E. 0364-12.